

**WILEY-
BLACKWELL**

The Scandinavian
Journal of Economics

Review: Befolkningsutveckling

Author(s): Jan Wallander

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 56, n:r 1 (Mar., 1954), pp. 72-79

Published by: [Blackwell Publishing](#) on behalf of [The Scandinavian Journal of Economics](#)

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3438822>

Accessed: 21/10/2011 07:40

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at
<http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Blackwell Publishing and *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*.

<http://www.jstor.org>

LITTERATUR

BEFOLKNINGSUTVECKLING

Befolkningsutvecklingen och urbaniseringen i Sverige 1911—50 av Gösta Ahlberg. Monografier utgivna av Stockholms Kommunalförvaltning, Stockholm 1953, 420 s.

I denna avhandling som framlades vid Stockholms Högskola förra våren har sammanställts ett betydande material rörande den omfattande urbanisering som ägt rum i Sverige under detta århundrade. Författaren publicerar sålunda siffror rörande folkmängdsutvecklingen i landets städer, köpingar, municipalsamhällen och tätorter i övrigt samt motsvarande uppgifter rörande befolkningsutvecklingen på landsbygden. När det gäller landsbygden har han som grundenhet använt sig av häradena, vilka dock i det stora flertalet fall uppdelats i två områden. Det kan förtjäna nämnas att Ahlberg med urbanisering menar stadsnäringarnas expansion i ett visst område. Grundmaterialet till hans undersökning utgöres huvudsakligen av de uppgifter som insamlas av Statistiska Centralbyrån i samband med folkräkningar, de årliga redogörelserna rörande befolkningsrörelsen etc. Detta mycket svåröverskådliga material har alltså här av Ahlberg sammanställts och bearbetats på ett systematiskt sätt. Med hänsyn till att omflyttningen är den företeelse som spelat den avgörande rollen vid urbaniseringen har Ahlberg vidare i ett särskilt kapitel berört de speciella problem som sammanhänger med flyttningarna. I huvudsak behandlas perioden 1911—50, men på grund av brister i materialet har Ahlberg på en hel del punkter fått nöja sig med att behandla tiden 1930—50.

Ett grundläggande problem vid alla undersökningar rörande folkmängdsutvecklingen inom olika delar av Sverige är det förhållandet att de administrativa enheterna undan för undan förändrat sina gränser. Ahlberg ägnar ett synnerligen omfattande arbete åt att genom olika metoder konstruera serier som ger en rättvisande bild av utvecklingen. Han använder sig därvid dels av kedjeindex, dels av den s. k. arealmetoden, som innebär att man omräknar en viss orsts folkmängdsuppgifter till att avse ett under hela den undersökta tidsperioden enhetligt område. Man kan därför från tabellbilagorna i hans undersökning erhålla mycket värdefulla rättvisande tidsserier rörande befolkningsutvecklingen för olika orter i riket.

Genom Ahlbergs undersökning får man en god bild av den betydande omvandling i riktning mot ökad urbanisering som Sverige genomgått under den av honom undersökta perioden. Han framlägger material, som på ett synnerligen värdefullt sätt ytterligare belyser och preciserar den bild som man tidigare haft rörande denna omvandlingsprocess.

Det finns ingen anledning att här närmare gå in på den bild som Ahlberg ger av urbaniseringsprocessen. Det kan bara förtjäna nämnas att

hans undersökning ytterligare klarlägger, att urbaniseringen har karaktären av en likformig process i den meningen att den inte bara äger rum genom städernas expansion utan att en motsvarande ökning av stadsnäringarna också äger rum inom de områden som administrativt sett betecknas som landsbygd. De beräkningar som han utfört rörande jordbruksnäringens årliga flyttningsförluster under perioden 1930—50 är också mycket intressanta.

Ahlbergs undersökning syftar emellertid inte bara till att beskriva den omvandling som ägt rum, utan hans avsikt har varit att försöka få en bättre grundval för de prognosberäkningar som utgör ett så väsentligt inslag inte minst i tätorternas framtidsplanering. Ahlberg vill alltså undersöka i vad mån det är möjligt att finna orsakerna till den inträdda förskjutningen. För att man skall ha någon glädje av en sådan analys vid prognosberäkningarna, bör de funna orsaksfaktorerna, som författaren framhåller, vara av sådan enkelhet och stabilitet, så lagbundna, att man vid prognoserna har möjlighet att bygga på erfarenheterna av den hittillsvarande utvecklingen.

För att få ett underlag för sin analys uppdelar författaren sitt material med hänsyn till de behandlade orternas näringskaraktär, geografiska läge samt storlek. Vid uppdelningen efter näringskaraktär indelas landsbygdsområdena med hänsyn till andelen jordbruksbefolkning i två grupper. Den ena (AB-områdena) omfattar sådana där andelen överstiger 50 %, medan resten (CD-områdena) alltså omfattar sådana, där jordbrukets andel är mindre än 50 %. För tätorternas del har författaren gjort en uppdelning som i huvudsak överensstämmer med den av William-Olsson använda och som innebär att man laborerar med nio olika typer av industriorter, samt därutöver med kommunikationsorter, tjänstemannaorter, jordbruksorter och fiskelägen samt som en restpost s. k. mångsidiga orter. Dessutom har de tre största städerna, förorter till Stockholm och övriga förorter redovisats särskilt. Den regionala indelningen utgår från länen som hopgrupperats till sex större riksområden.

I stort sett kan man säga att analysen lämnar ett negativt resultat, vilket författaren också själv är angelägen att betona. Han finner inte några klara och enkla samband som man kan använda sig av vid upp rättandet av prognoser för en viss tätort. Det visar sig sålunda att stadsnäringarna expanderar i ungefär samma takt både i AB- och CD-områdena, att de regionala variationer, som föreligger, är relativt små och att de i stor utsträckning torde kunna förklaras som ett utslag av olikheter i näringskaraktär mellan de olika geografiska områdena.

När det gäller utvecklingen inom orter av olika storlek, kan man visserligen konstatera att under senare tid de större tätorterna haft en något snabbare utveckling än de mindre, men denna skillnad förefaller närmast att vara på väg att utjämnas. Å andra sidan är enligt författarens mening folkmängdsutvecklingen för de smärre tätorterna i så hög grad påverkad av »slumpen», att de teoretiska möjligheterna att för dem uppgöra tillfredsställande befolkningsprognoser måste betraktas som mycket små. Prognoserna försvåras vidare av att olika orters flyttningsvinster företer ytterligt starka och hastiga variationer. Författaren visar vidare att den ledning som man kan ha av den hittillsvarande utveck-

lingen när det gäller prognosen för en viss ort är ganska begränsad. Samvariationen mellan flyttningsvinsterna under olika tidsperioder är jämförelsevis liten. Spridningen är vidare mycket stor i de undergrupper som han laborerar med i sin analys.

Författaren anser emellertid att hans undersökning ger ett visst hopp om att man åtminstone för större tätorter skulle kunna göra prognosberäkningar med en viss grad av säkerhet. Hans resonemang därvid utgår ifrån att han funnit att Stockholm och Göteborg har en i tiden anmärkningsvärt konstant andel av den totala befolkningen inom stadsnäringarna i åldrarna 15—65 år. Eftersom det enligt Ahlberg är relativt enkelt att beräkna den totala framtida befolkningen i stadsnäringarna, bör det alltså vara möjligt att med en viss grad av säkerhet uppskatta den framtida befolkningsutvecklingen för de »större städerna». Ytterligare ett skäl som underlättar beräkningarna är att dessa orter ofta har karaktären av mångsidiga orter och dessa har såsom Ahlberg tidigare visat en mera stabil utveckling än övriga orter. Det finns alltså vissa positiva resultat, även om de endast gäller en mycket liten del av de orter där prognosberäkningar kan bli aktuella. I övrigt kommer författaren till den slutsatsen att det i de flesta fall inte är möjligt att förutse den framtida utvecklingen med tillfredsställande noggrannhet och han framhåller avslutningsvis att det i många fall inte torde löna sig att lägga ned något större arbete på prognosberäkningar.

Det arbete som här framlagts innehåller alltså en mängd material, som är av stort intresse, och läsaren har hela tiden en trygg känsla av att författaren behandlat detta material med en ytterlig noggrannhet och stor statistisk färdighet. Han har otvivelaktigt utfört ett mycket värdefullt arbete genom den stora möda han nedlagt på att »sanera» den officiella statistikens uppgifter. Han har också visat att en hel del av de metoder som tillämpas vid befolkningsprognoser inte kan beräknas ge ett tillfredsställande resultat. Det kan dock inte hjälpas att läsaren känner sig en smula besviken över att så litet kommit ut av allt arbetet, och det är svårt att frigöra sig från en viss kritisk inställning till det sätt på vilket författaren lagt upp och genomfört sin undersökning. Det är på en hel mängd punkter som man skulle önskat en mer ingående behandling av problemen än som författaren nu presterar.

Mot bakgrunden av det stora arbete som här nedlagts är man visserligen starkt medveten om att författaren torde vara benägen att besvara dylika invändningar med en hänvisning till att han på något sätt ju dock måste begränsa sin undersökning. Det förefaller emellertid som om framställningen skulle vunnit på, om författaren fördjupat sin diskussion på vissa punkter och i stället ägnat mindre intresse åt andra problem. Det är påfallande vilken möda han i olika sammanhang ägnar åt invecklade och elegant genomförda statistiska räkneövningar, som dock ger resultat vilka förefaller att ha ett mycket begränsat intresse. Exempel på detta är bl. a. de beräkningar som författaren på sid. 150 ff. utför rörande den »verkliga» storleksfördelningen av landets tätorter. Begreppet tätort har emellertid här en ovisst innebörd och dess sammanhang med för denna undersökning relevanta frågeställningar är synnerligen oklart.

Det man särskilt förvånar sig över är att författaren i sin framställning ägnar så litet plats åt att närmare diskutera den gruppering av

materialet som från hans synpunkt bör vara den lämpligaste. De olika landsbygdsområdena grupperas alltså på AB- och CD-områden utan att någon egentlig motivering framläggs. Resonemangen inskränker sig till allmänna fraser. Man frågar sig emellertid onekligen om det i och för sig kan ligga något rimligt i att föreställa sig att minskningen av jordbruksbefolkningen skall ske i en annan takt i landsbygdsområden, där 70 % av befolkningen ägnar sig åt jordbruk än i sådana, där 40 % gör det. I den mån det skulle visa sig att en sådan skillnad finns, bör ju denna rimligen sammanhånga med inte dessa förhållanden i och för sig utan med att de angivna talen i sin tur samvarierar med sådana förhållanden som andelen självägare, närheten till större och expanderande tätorter etc. etc. Det är ju emellertid i så fall dessa förhållanden, som skall läggas till grund för klassificeringen eller också bör det undersökas i vad mån den använda klassificeringen ger ett rättvisande uttryck åt de relevanta faktorerna. Man har i detta sammanhang en känsla av att författaren inte klart har skiljt på att ett visst begrepp kan ge en praktiskt användbar föreställning om en ords näringskaraktär vid ett visst tillfälle, medan det däremot inte alls är säkert, att motsvarande begrepp ger någon föreställning om de drag i dess näringskaraktär som bestämmer befolkningsutvecklingen.

En invändning av liknande art kan man göra mot den gruppering av tätorterna som författaren har genomfört. Det finns inte heller här någon redogörelse för det sammanhang som författaren tänker sig skall föreligga mellan folkmängdsförändringar och näringskaraktär, de teorier och hypoteser som måste utgöra den nödvändiga grundvalen för en indelning av materialet på olika grupper. William-Olssons indelning förefaller också mindre tillfredsställande i detta sammanhang. Det kan förtjäna nämnas att enligt denna indelning t. ex. följande orter parvis förts till samma undergrupp: Valdemarsvik och Kumla, Eskilstuna och Malmberget samt Bodafors och Holmsund. Man frågar sig onekligen vilket gemensamt drag i deras näringskaraktär det är som antas ge anledning till en likartad befolkningsutveckling. När det gäller de administrativa tätorterna ligger det ju också nära till hands att gå den omvända vägen, dvs. att försöka gruppera ihop orterna med utgångspunkt från deras utvecklingstendenser och därefter undersöka i vad mån de grupper som man på så sätt får fram har något gemensamt. På samma sätt saknar man någon egentlig diskussion av varför den geografiska indelningsgrund som författaren använt sig av kan väntas vara av den arten att man genom en analys på grundval av den skall få en uppfattning om de bestämmande faktorerna. Författaren har dock i detta sammanhang strävat efter att till samma riksområde föra län med samma intensitet i urbaniseringsprocessen.

I stort sett kan alltså sägas att man i de olika fallen inte känner sig övertygad om att inte författaren, om han hade gjort sina indelningar på ett annat sätt än som nu blivit fallet, skulle ha funnit samband av den art som han söker. Det borde under alla omständigheter ha varit en angelägen uppgift för honom att försöka klargöra för läsaren motiven vid valet av analysinstrument.

Som en röd tråd genom hela undersökningen går författarens uppfattning att omflyttningen väsentligen är att se som ett resultat av stads-

näringsarnas expansion. Han anser att »omflyttningen bör beräknas bli så stor att den från andra utgångspunkter uppskattade folkökningen i de arbetsföra åldrarna kommer till stånd» (sid. 284). Han framlägger också en del material som stöd för en sådan uppfattning.

Om man tänker sig situationen för en viss ort och vi här för enkelhetens skull borster från den naturliga folkökningen, är det tydligt att de flyttningsvinster som denna ort gör under en viss period i stort sett bör bero på följande tre huvudgrupper av faktorer.

1) Den relativa arten och omfattningen av de arbetstillfällen som erbjuds på orten samt potentiella flyttares uppfattning om dem,

2) arbetstillfällena i aktuella eller potentiella rekryterings- resp. utflyttningsområden för den förstnämnda orten samt

3) de andliga och fysiska kommunikationerna mellan orten och de under 2 nämnda områdena.

Den sista faktorn har framför allt betydelse med hänsyn till den hastighet, med vilken en viss omflyttning kan tänkas äga rum samt för omfattningen av de områden som kan bli aktuella.

Det bör dock anmärkas att även om man har en fullgod kunskap om alla de ovanstående faktorerna, kan man inte därigenom förklara hela ökningen. En viss flyttningsvinst eller flyttningsförlust uppstår nämligen som följd av flyttningen av pensionärer, studerande etc., i samband med giftermål o. d. Den nettoflyttning som sammanhänger med sådana företeelser torde emellertid jämfört med den som har ett direkt samband med arbetskraftssituationen vara av relativt liten omfattning och försummas i det följande resonemanget. Det är vidare tydligt att även för den yrkesverksamma befolkningen andra faktorer än de som nämnts ovan kan tänkas spela in, såsom släktskapsförhållanden, miljöfrågor, möjlighet att få arbetslöshetsunderstöd, möjlighet att få bostad etc. Det förefaller dock inte otroligt att dessa faktorer normalt endast i mindre mån kan modifiera den utveckling som man annars skulle vänta sig.

I många av de hittillsvarande prognoserna har man i första hand tryckt på faktorn 3 ovan. Man gör vissa flyttningsantaganden med ledning av den hittillsvarande utvecklingen och tänker sig sedan i större eller mindre utsträckning att näringslivet skall kunna anpassa sig till dem. Ahlberg betraktar å andra sidan faktor 3 som en restpost och lägger huvudvikten vid faktor 1. I vilken utsträckning han tänker sig att även ta upp faktor 2 är mera oklart. Han torde här närmast tänka sig en diskussion på ett relativt allmänt plan av »leveransförmågan» hos de förlorande näringsgrenarna (jordbruket). Det kan i detta sammanhang förtjäna framhållas att författaren när det gäller de positiva slutsatserna uttrycker sig så försiktigt att det är mycket svårt att få något riktigt grepp om hans inställning. Ovanstående är emellertid vad jag uppfattat som hans huvudlinje.

En fullständig analys måste emellertid givetvis beröra alla de ovan nämnda orsaksfaktorerna. En »förklaring» efter sådana linjer måste å andra sidan bli utomordentligt komplicerad. Man får tänka sig att bl. a. försöka beskriva och sinsemellan jämföra de arbetstillfällen som erbjuder sig inom det aktuella området samt på något sätt mäta den kraft, med vilken de gör sig gällande. Man kommer alltså här bl. a. in på frå-

gan om den relativa lönesättningen och andra med arbetet sammanhängande förmåner. Något försök att analysera utvecklingen mot bakgrunden av en sådan uppläggning gör heller inte författaren, utan han nöjer sig med att i stort sett konstatera att stadsnäringarna har vunnit gentemot jordbruket, och det är då underförstått att dessa har haft en väsentligt starkare expansionskraft än jordbruksnäringen och tett sig mer lockande för jordbrukets befolkning. För att problemet över huvudtaget skall bli hanterligt är det också synnerligen önskvärt att man försöker göra sådana förenklingar.

Som stöd för sin mycket intressanta och betydelsefulla hypotes att omflyttningen väsentligen är att uppfatta som en restpost anför förf. dels att flyttningsvinsterna visar starka konjunkturvariationer, dels att det föreligger ett icke oväsentligt samband i den riktningen att tätorter, som har haft stor naturlig folkökning under en viss period, samtidigt haft en relativt liten flyttningsvinst och vice versa för dem med liten naturlig folkökning. Detta räcker emellertid inte för att man skall kunna bilda sig en uppfattning om ifall författarens synsätt är riktigt. Därtill hade fordrats att författaren med ledning av ekonomiska översväganden hade gjort en beräkning av hur stora flyttningsvinsterna borde vara vid olika tidpunkter och därefter undersökt i vad mån nettoflyttningen verkligen svarar mot denna kalkyl. Något sådant försök saknas emellertid helt i framställningen.

När författaren t. ex. talar om att nettoflyttningen visar konjunkturvariationer, baserar sig detta endast på att han visat att nettoflyttningen företer starka variationer från tid till annan. Han konstaterar för övrigt också att dessa variationer är ganska olika för orter av olika typ. Han kopplar inte ihop de konstaterade variationerna med t. ex. något mått på arbetsmarknadsläget inom stadsnäringarna utan nöjer sig med ytterst allmänna verbala konstateranden av typen »Den efterföljande återhämtningen kan å andra sidan förmodas bero dels på att jordbrukets avfolkning starkt forcerades, dels på att den småningom allt kännbarare bostadsbristen reducerade städernas möjligheter att absorbera flyttningsströmmen». Han gör vidare en allmän hänvisning till de försök till analys som tidigare gjorts på samma område av Dorothy Thomas och Hanes Hyrenius. Deras analys visar emellertid endast ett klart allmänt samband mellan utflyttningen från landsbygden och industriproduktionen. Som Dorothy Thomas påpekar får man däremot t. ex. inte något sådant samband med flyttningsvinsterna för tjänstemannaorter. En mer djupgående analys måste därför arbeta med efter olika Ortsgrupper differentierade mått på arbetsmarknadsläget, något som ju i och för sig är naturligt.

Författarens material säger därför såvitt jag förstår strängt taget inte mera än det i och för sig självklara att om man får en minskning av aktiviteten inom stadsnäringarna eller t. ex. bostadsbrist i tätorterna, så har det i de flesta fall lett till en minskning av flyttningsvinsterna. Däremot har man inte på grundval av bokens material någon möjlighet att bilda sig en uppfattning om ifall dessa variationer varit av sådan art och omfattning att de verkligen berättigar talet om flyttningarna som en restpost.

Vad beträffar resonemanget om den negativa korrelationen mellan na-

turlig folkökning och flyttningsvinst i olika tätorter gäller givetvis samma invändning. Det avgörande beviset skulle här ligga i en överensstämmelse mellan de »från andra utgångspunkter» beräknade flyttningsvinsterna och de i verkligheten observerade. Även om man emellertid tänker sig att det finns ett alldeles klart samband av den art författaren föreställer sig, borde man vänta sig att korrelationskoefficienten i alla fall blev relativt låg, beroende på att expansionskraften är synnerligen olika hos olika tätorter. Det »gap» som flyttningarna skall fylla varierar alltså mellan tätorterna oberoende av nivån på deras naturliga folkökning. Med tanke på detta förhållande, som författaren är väl medveten om, är det närmast förvånande att han får en så pass hög korrelationskoefficient som 0,24. Man skulle på denna punkt gärna sett att författaren diskuterat de andra möjligheter som kan finnas att förklara det påvisade sambandet. Den naturliga folkökningen beror ju på ålderssammansättningen vid periodens början och denna i sin tur av bl. a. de tidigare flyttningsvinsterna. Som visats av förf. föreligger det en viss samvariation mellan flyttningsvinsterna under två på varandra följande perioder. Detta fenomen har kanske spelat in här.

Det grundläggande draget i Ahlbergs framställning är att han genomgående ställer stadsnäringarna i motsats till jordbruket och han fullföljer därmed en tidigare tradition. Det är också mot den bakgrunden naturligt att man i första hand intresserar sig för de faktorer som hör till grupp 1. Det tycks ju hela tiden ha varit så att arbetet i stadsnäringarna tett sig mycket mer lockande än arbetet i jordbruket. Jordbruket har ju också haft en oanat stor »leveransförmåga» när det gäller arbetskraft. När det gällt att bedöma tätorternas expansion har det därför hittills varit naturligt att göra detta mot bakgrunden av stadsnäringarnas allmänna utveckling. Det förefaller mig emellertid synnerligen tveksamt om en sådan uppläggning i framtiden kommer att visa sig fruktbar. Det förhåller sig ju nämligen så att jordbruket numera har minskat så starkt, att stadsnäringarna inte i framtiden kan räkna med några större bidrag från det hållet. Schematiskt kan läget beskrivas så att den avflyttning i de arbetsföra åldrarna från jordbruket som skedde under åren 1930—50, möjliggjorde en ökning av stadsnäringarna med 1,4 % per år (räknat på 30 års folkmängd). Tänker man sig ett lika stort tillskott under de kommande 20 åren, förslår det emellertid inte till en ökning av stadsnäringarna med mer än 0,8 % per år (räknat på 1950 års folkmängd). En sådan avflyttning från jordbruket skulle emellertid betyda en nedgång av jordbruksbefolkningen med ungefär $\frac{2}{3}$ fram till 1970. En dylik avfolkning förefaller emellertid helt otrolig, varför tillskottet till stadsnäringarna i verkligheten torde bli väsentligt mycket lägre.

Detta betyder alltså att stadsnäringarnas totala expansion på grundval av tillflöde från jordbruket måste betraktas som i det närmaste avslutad. En fortsatt utveckling av olika tätorter bör därför rimligtvis i hög grad bli beroende av en dragkamp inte mellan jordbruket och stadsnäringarna utan mellan olika stadsnäringar. Som många gånger har påpekats är det bl. a. härvid relationen mellan industri och servicenäringar som är av intresse. Ur arbetskraftens synpunkt kan detta väl ofta te sig som ett val mellan kroppsarbete och tjänstemannaarbete.

Hela detta problemkomplex berör Ahlberg inte i sin framställning an-

nat än i så måtto att han i andra sammanhang framlägger material som i och för sig kan vara ägnat att belysa de framtida tendenserna. Det gäller t. ex. vad han visar om den mycket betydande omflyttning som sker mellan städer och tätorter, samt vissa siffror som berör den s. k. vidareflyttningens problem. Med detta avses alltså människors tendens att flytta från mindre till större orter osv.

Det är beklagligt att författaren inte analyserat sitt stora och intressanta material från den ovan berörda synpunkten, eftersom det försvårar dess användande med hänsyn till frågeställningar som i framtiden kan väntas få en alltmer ökad relevans.

Jan Wallander.

DOLLARPROBLEMET

The Dollar, Sir George Watson Lectures 1953, by Roy Harrod. Macmillan & Co. Ltd., London 1953, VII + 156 s.

Roy Harrod utgav år 1952 i USA en liten skrift betitlad »The Pound Sterling». Han har nu fortsatt sina valutastudier med föreliggande bok om dollarns historia och aktuella problem. Den omfattar fyra föreläsningar givna i Storbritannien år 1953. Den lilla volymen innehåller åtskilligt av intresse både för ekonomiska historiker och penningteoretiker men kanske först och främst för den, som är road av de internationella betalningsproblemen. Den är också typisk för Harrod såtillvida som den är i hög grad provokativ och stimulerande.

I den första föreläsningen, »Evolution of the Dollar», ges en översikt över det amerikanska penning- och bankväsendets organisation och utveckling fram till 1900-talet. Dollarn, denna symbol för det krassa och materiella, är i själva verket intet annat än de från romantiska sjöroverfilmer så välkända »pieces of eight». Varje amerikansk koloni hade sin egen shilling, som i värde skilde sig från de övriga koloniernas liksom från den engelska shillingen, och den nybildade unionen fann det därför lämpligast att i stället välja den spanska dollarn till sitt mynt.

Harrod finner att den tidvis otillräckliga tillförseln av guld förstärkte de kriser, som i senare delen av 1800-talet störde det annars snabba ekonomiska framåtskridandet i USA, och att bimetallism — varvid både guld och silver är lagliga betalningsmedel — skulle ha möjliggjort en jämnare utveckling. En annan bidragande orsak till alla kriserna var avsaknaden av ett ordnat bankväsen, framför allt av en centralbank. Slutsatsen är ändock tillfredsställande: »On the whole, the system did provide the base of a vast industrial and agricultural expansion» (s. 32). USA kunde etablera sig som världens industriella ledare under sista fjärdedelen av seklet, och det är också från denna tid, som en numera permanent företeelse daterar sig: överskott i den amerikanska handelsbalansen.

Under 1900-talets fortsatta expansion blev emellertid behovet av en central penningvårdande myndighet allt mera kännbart. Den andra föreläsningen, »The Federal Reserve System», tecknar en livlig bild av de ansträngningar, som 1914 äntligen kröntes med framgång i och med bildandet av Federal Reserve-bankerna — i lagom tid för de finansiella och monetära problem, som första världskriget kom att medföra.